

МАРЧЕНКО Вероніка,
студентка, Дніпровський аграрно-
економічний університет, Україна
ЖАРКО Ярослав,
викладач, кафедра філософії,
соціології та історії, Дніпровський аграрно-
економічний університет, Україна

ІСТОРИЧНИЙ ШЛЯХ РОЗВИТКУ ЗЕМЛЕРОБСТВА НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

Південь України відомий на всю Україну і далеко за її межами завдяки своєму потужному агропромислому потенціалу: чорноземи, зручне географічне розташування щодо експортних ринків, глибоководні порти, розвинена інфраструктура тощо. Найвища частка орних земель – у степових районах (70-80%). Великі аграрні традиції відіграють велику роль у житті населення цього краю. Сільське господарство тут здавна в пошані. Родючі поля, працьовиті люди, атмосфера наполегливого руху вперед і розвитку – головні складові життя регіону.

Але водночас південь України є недостатньо забезпеченим вологою – випаровування з поверхні ґрунту тут тільки наполовину покривається атмосферними опадами. Основним шляхом вирішення цієї проблеми є зрошення.

До того, як південні лани налилися стиглим колосом, перш ніж баштани заблищали на сонці солодкими кавунами й динями, минуло багато часу. Ідеальним місцем для сільського господарства південь України назвати не можна у зв'язку з погодно-кліматичними умовами, що й підтверджує історія.

З 1799 по 1856 рр. в Херсонській губернії посухи повторювались 21 раз, тобто частіше одного разу за три роки! При такій повторюваності не дивно, що вони повністю унеможливлювали ведення нормального землеробства. Щедрий на родючі ґрунти, тепло і сонце південь по суті був такою собі «родючою пустелею», на якій старанно і мужньо мав працювати кожен, хто хотів одержати хліб. Однак без раціонального використання вологи ґрунту будь-яка праця ставала марною. Ще 100 років тому газети писали, що «засуха – наша обычная привычная гостья». З того часу кліматичні умови для культурного землеробства на півдні не стали м'якшими.

Тривалий час, до XIX ст., землеробство на півдні України не було пріоритетною діяльністю. Головним чином безкрайні нерозорані степи слугували пасовищами для численних стад поміщицької худоби. Навіть існувала доволі поширена думка, ніби «земля в

Херсонській губернії малородюча, а кліматичні умови згубні для землеробської діяльності» [1, с. 5]. Однак із розвитком земських установ ситуація почала змінюватися. Якщо на початку XVII ст. десятина землі коштувала 1 карбованець, то вже в 30-х роках XVIII ст. – від 5 до 15 карбованців за десятину. В 1885 р. десятина землі приватних товариств вартувала 36 карбованців.

Найефективніше зернове господарство розвивалося у південних губерніях України – Херсонській, Таврійській, Катеринославській. Україна, особливо південна її частина, займалася виробництвом товарного зерна, зокрема пшениці та ячменю, що постачалися як на внутрішній, так і на зовнішній ринок. Наприкінці XIX ст. щорічне вивезення хліба з України через чорноморсько-азовські порти дорівнювало 70% від загальноросійського експорту (понад 300 млн пудів) [4, с. 47].

Із загального експорту пшениці, що здійснювався імперією, на Україну припадало 90% [4, с. 101] і значна його частка саме з півдня.

Наприкінці XIX – початку XX століття населення все ще продовжувало використовувати застарілі методи ведення господарств – так би мовити, традиційні, «від діда-прадіда». За явної переваги залізних борон над дерев'яними селянин купував останні з причини їх дешевизни (2-3 карбованці), а не надійності й ефективності.

Наприкінці позаминулого століття у виснажену ниву хліборобського краю мали обов'язково впасти зерна науково-технічного прогресу. Інакше Російська імперія ризикувала надовго залишитися без «золотого» хлібу, яким Херсонська губернія задовольняла внутрішньоімперські потреби, і який йшов на експорт, приносячи чималу частку прибутку в державну скарбницю.

Поява сільськогосподарських дослідних установ не була раптовим явищем у житті суспільства зразку XIX століття. Необхідність об'єднання творчих зусиль і починань знавців та ентузіастів, вчених-любителів і практиків багатьох наук назрівала задовго до утворення першого дослідного поля в Україні, яке виникло в 1884 році в Полтаві.

Список використаних джерел

1. Вожегова Р. А., Лавриненко Ю. О., Малярчук М. П. та ін. Селекційні здобутки та інноваційні технології вирощування сільськогосподарських культур в умовах глобальних змін клімату. *Золоті сторінки аграрної науки України*. Київ: Аграрна наука. 2018. С. 31–34. <https://doi.org/10.31210/visnyk2019.02.02>